

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder Årsrapport 2018

Nordens
välfärdscenter

Rådet för nordiskt samarbete om Funktionshinder Årsrapport 2018

Utgiven av
Nordens välfärdscenter
© januari 2019

Redaktör: Joakim K E Johansson
Texter: Maria Montefusco, Joakim K E Johansson
Foto: Joakim K E Johansson, Mostphotos
Grafisk design: Accomplice AB
Ansvarig utgivare: Eva Franzén

Nordens välfärdscenter
Box 1073, SE-101 39 Stockholm
Besöksadress: Drottninggatan 30
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter
c/o Folkhälsan
Topeliusgatan 20
FI-00250 Helsingfors
Besöksadress: Topeliusgatan 20
Tel: +358 20 741 08 80
helsingfors@nordicwelfare.org

Publikationen kan beställas i tryckt format eller laddas ner på:
info@nordicwelfare.org

Innehåll

Ordföranden har ordet	s04
Var femte nordbo har någon form av funktionsnedsättning	s06
Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindersarbetet 2018-2022	s07
Vissa saker kan bara göras genom samarbete – där finns mervärdet vi kallar nordisk nytta	s08
Inriktning, mål och aktiviteter 2018	s12
A Nordic region for all	s17
Aktiviter jan-dec 2018	s20
Funktionshinderspolitik på Grönland	s21
Strategier för empowerment och bättre kunskap behövs	s24
Organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning på Grönland	s26
En av våra stora förebilder har lämnat oss	s28
Arni Pall Árnason har gjort en översyn av det nordiska socialpolitiska samarbetet	s32
Medlemmarna i Rådet 2018	s36
Funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet och politikområden	s28
Inför 2019	s38

Funktionshindersrådets arbetsutskott bestod 2018 av (från vänster i bild): ordförande Ola Balke, vice ordförande Rún Knutsdóttir och funktionshindersorganisationernas företrädare Eva Buschman.

Ordföranden har ordet

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder har 2018, med Sverige som ordförandeland, hälsat den nya mandatperioden som sträcker sig till 2022 välkommen.

Under våren blev Nordiska ministerrådets nya handlingsplan färdig och antagen. Funktionshindersrådet har bidragit till innehållet och ambitionsnivån i handlingsplanen, förväntningarna är högt ställda. Vi hoppas på mycket action och det finns mycket att ta itu med. De tre tematiska huvudspåren i handlingsplanen är mänskliga rättigheter, hållbar utveckling och fri rörlighet och varje område har aktiviteter kopplade till sig. Nu är det bara att kavla upp ärmarna.

Funktionshindersrådets första möte för året hölls i Stockholm i maj. Den ordinarie mötesagendan inramades av två internationella sammankomster – dels i konferensen Using the law as a tool som arrangerades av den nordiska Independent Living-rörelsen och dels i nätverksmötet Building Bridges Beyond Borders som arrangerades i Globen av det globala ledarskapsnätverket International Initiative for Disability Leadership (IIDL).

Vårt andra möte genomfördes i Sisimiut på Grönland i augusti. Vid mötet presenterades och diskuterades bland annat erfarenheter om rapportering av implementeringen av CRPD till

FN. Det var första gången det grönländska civilsamhället deltog vid ett nordiskt funktionshinderspolitiskt möte ministerrådets regi. Rådsmedlemmarna fick också vid studiebesök en inblick i hur verksamheter för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning på Grönland på ett självklart sätt använder sig av den traditionella kulturen i arbetet.

Utöver de ordinarie rådsmötena har framåtblickande seminarier om studentmobilitet, arbetsmarknad och hur Norden möter Europa (i Bryssel) arrangerats. Det svenska ordförandeskapsåret 2018 har för funktionshinderssamarbetets del med andra ord haft en tydlig internationell prägel. För den nordiska nyttans skull ser vi fram emot att 2019 fortsätter i samma spår.

Ola Balke
Utredare Myndigheten för delaktighet
samt ordförande för funktionshindersrådets arbetsutskott

Var femte nordbo har någon form av funktionsnedsättning

Alla människor har samma rättigheter och grundläggande friheter, oavsett funktionsförmåga. Därför är inkludering i våra samhällen av personer med funktionsnedsättning ett viktigt mål inom det nordiska samarbetet. Politiken för området präglas alltmer av rättighetsperspektivet genom FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder lyder under Nordiska ministerrådet för social- och hälsopolitik. Funktionshinderrådet har en rådgivande funktion för alla sektorer i Nordiska ministerrådet, och har i uppdrag att se till att det nordiska samarbetet blir ett verktyg för effektiv inkludering av personer med funktionsnedsättning, universell utformning av våra samhällen och förverkligandet av FN-konventionen.

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder består av experter från Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige samt Grönland, Färöarna och Åland. Hälften av rådsmedlemmarna väljs ut av regeringarna och hälften av funktionshindersorganisationer på nationell nivå.

Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindersamarbetet 2018–2022

Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindersamarbetet har tre fokusområden. Dessa områden är:

Mänskliga rättigheter

Att stötta och stärka arbetet med nationellt genomförande och övervakning av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Hållbar utveckling

Att genom universell utformning av olika miljöer stärka inkludering, främja jämlikhet samt motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning i det nordiska samhällets alla delar genom strategisk integrering av funktionshindersperspektiv i arbetet för hållbar utveckling.

Fri rörlighet

Att främja fri rörlighet och avlägsna gränshinder som särskilt drabbar personer med funktionsnedsättning.

Under varje fokusområde finns tre aktiviteter som täcker flera olika politikområden. Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder följer upp implementeringen av handlingsplanen.

Funktionshinderrådets sekretariat är en del av Nordens välfärdscenter som koordinerar och följer upp arbetet med aktiviteterna i handlingsplanen.

"De nordiska samarbetsministrarnas vision om världens mest integrerade region, sätter en hög ambitionsnivå som ställer krav."

Vissa saker kan bara göras genom samarbete — där finns mervärdet vi kallar nordisk nytta

Det nordiska mervärdet uppstår när samarbetet leder till någonting som inte kan åstadkommas på nationell eller annan internationell nivå. I utformningen av Nordiska ministerrådets nya handlingsplan för funktionshinderssamarbetet finns en återkommande analys och reflektion av vad som genererar nytta med samarbete på just nordisk nivå. När samarbetsämnen och projektmodeller väljs, målsättning byggs upp, påminner vi oss om att vi inte nödvändigtvis ska göra samma saker som på nationell eller annan internationell nivå, utan bidra till detta arbete på olika nivåer. På grund av de nordiska ländernas många likheter i kultur och välfärdssystem, samt vår tradition att samarbeta, finns ett särskilt värde i förhållande till samarbete med andra länder. De nordiska samarbetsministrarnas vision om världens mest integrerade region, sätter en hög ambitionsnivå som ställer krav.

"På grund av de nordiska ländernas många likheter i kultur och välfärdssystem, samt vår tradition att samarbeta, finns ett särskilt värde i förhållande till samarbete med andra länder."

Jämförelser, kunskaps- och erfarenhetsutbyte

Ofta arbetar vi med jämförande som metod. Vi jämför statistik och annan kunskap, utbyter erfarenheter från system, lagar och verksamheter. Genom att se sitt eget system eller egen verksamhet, policyområde eller lagstiftning i ljuset av vad andra gör, ser vi nya och andra saker än när vi analyserar vårt arbete utifrån ett internt perspektiv. Ett exempel är när vi beskriver hur FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning implementeras. Arbetet görs i princip i länderna och i vissa fall regionalt som inom EU och följs upp av FN. Genom det nordiska samarbetet kan vi lära av varandra och bli bättre på nationell implementering, och på rapportering till FN.

Regionalt perspektiv

En annan slags nytta uppstår när det finns utmaningar som bara kan lösas tillsammans. Här hittar vi alla insatser som görs för att främja rörlighet mellan platser, städer och länder. En student inom högre utbildning som på grund av nedsatt syn använder skärmläsare och ledsagning vill studera ett år i ett annat nordiskt land, behöver få säkerställt att det går att få hjälpmedel och ledsagning även i mottagandelandet. Dessa frågor kan bara lösas genom samarbete mellan länder, system och lärosäten.

Nordisk nytta i handlingsplanen för nordiskt samarbete om funktionshinder

Handlingsplanens syfte är att bidra till inkludering av personer med funktionsnedsättning genom ett förstärkt nordiskt kunskapsutbyte och ett närmare samarbete i funktionshinderspolitiska frågor.

Nordiskt samarbete om funktionshinder

- ger nytta för länderna och gör skillnad för nordiska medborgare med funktionsnedsättning
- kompletterar och stärker de nationella processer som pågår och som syftar till inkludering på samhällets alla områden
- fördjupar och ger synergier till andra internationella samarbeten och processer som syftar till inkludering
- skapar förutsättningar för erfarenhetsutbyte, kompetensbevarande och utveckling av metoder för inkludering av personer med funktionsnedsättning inom ett antal strategiska områden och utvalda sammanhang
- ökar medvetenheten om funktionshinderspiktivet inom Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets nyckelverksamheter såsom sekretariat, institutioner, program och nätverk och gör därmed det nordiska och nordisk-baltiska samarbetet till ett gott exempel på

hur officiella verksamheter kan arbeta med mångfald och inkludering av personer med funktionsnedsättning

- ökar graden av tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning till och inom Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets verksamheter
- stärker bilden av Norden som en innovativ, inkluderande och socialt hållbar region där ingen lämnas utanför
- integrerar perspektiv om jämställdhet mellan kvinnor, män, flickor och pojkar, barn och ungas rättigheter samt hållbar utveckling på ett meningsfullt sätt i aktiviteter.

"Handlingsplanens syfte är att bidra till inkludering av personer med funktionsnedsättning genom ett förstärkt nordiskt kunskapsutbyte och ett närmare samarbete i funktionshinderspolitiska frågor."

Inriktning, mål och aktiviteter 2018

Enligt mandatet från Nordiska ministerrådet för social- och hälsopolitik ska Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder sammanträda minst två gånger per år. Rådet ska finnas tillgängligt för konsultationer från ministerrådet och kan ta egna initiativ kring viktiga teman. Funktionshindersrådet bidrar till utformning, implementering och uppföljning av ministerrådets handlingsplan. Arbetet ska redovisas till Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för social- och hälsopolitik. Vartannat år ska verksamheten även redovisas för Nordiska rådet.

Nordens välfärdscenter är sekretariat för rådet och ansvarar för förvaltning inklusive ekonomi och rapportering.

Funktionshindersrådets nya femåriga mandat började gälla den 1 januari 2018. Rådsmedlemmarna valdes ut av regeringar och funktionshindersorganisationer i nationella processer under våren och beslutades av ÅK-S i slutet av mars. 2018 var Sverige ordförandeland för Nordiska ministerrådet och Funktionshindersrådet följer ministerrådets rotationsordning för ordförandeskap. Arbetsutskottet består av en trojka av nuvarande, föregående och nästkommande ordförandeland. Arbetsutskottet 2018 bestod av ordförande Ola Balke (Myndigheten för delaktighet i Sverige), vice ordförande Rún Knútsdóttir (Välfärdsministeriet på Island) och Funktionshindersorganisationernas företrädare Eva Buschman (Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, Norge).

Arbetsutskottet har sammanträtt inför rådsmöten och i november möts arbetsutskotten för 2018 och 2019 för överlämning och möte med det kommande isländska ordförandeskapet.

Rådsmöten 2018

Rådsmöte 1 genomfördes den 29-31 maj Stockholm, Sverige. Vid mötet deltog medlemmar från Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige och Åland. Mötet genomfördes i samband med nätverksmötet för det globala nätverket International Initiative for Disability Leadership där rådsmedlemmarna också deltog och medverkade aktivt i programmet.

Rådsmedlemmarna deltog också i konferensen Using the law as a tool, om diskrimineringslagstiftning på funktionshindersområdet som arrangerades av den nordiska Independent Living-rörelsen. Konferensen finansierades delvis med medel från Nordens välfärdscenters stödordning för funktionshindersorganisationernas nordiska samarbete.

Rådsmötet gästades av svenska Boverkets projektledare för det nordiska projektet om harmonisering av byggregler i förhållande till tillgänglighet.

Rådsmöte 2 genomfördes 22-24 augusti i Sisimiut, Grönland. Vid mötet deltog medlemmar från Danmark, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige och Åland.

Vid mötet genomfördes ett seminarium om rapportering om implementeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) till FN. För första gången deltog grönländska NGO:er vid ett funktionshinderspolitiskt möte i Nordiska ministerrådets regi.

I samband med mötet i Sisimiut arrangerade Funktionshindersrådet tillsammans med Nordens välfärdscenter och grönländska aktörer seminariet "Rättigheter till stöd och service oavsett var man bor", om funktionshindersservice i glesbefolkade områden.

Uppdrag 2018

Genom mandatet har Funktionshindersrådets haft i uppgift att sätta igång och bidra till implementeringen av aktiviteterna i ministerrådets handlingsplan. I slutet av november 2017 deltog rådsmedlemmarna i ett arbetsmöte om utformning och innehåll i den nya handlingsplanen. Vid rådsmötet i Stockholm fick rådsmedlemmarna den första statusgenomgången av handlingsplanen och i Sisimiut organiserade sig rådsmedlemmarna i intresse- och arbetsgrupper till de nio aktiviteterna. Dessa grupper aktiveras vartefter arbetet inom handlingsplanens olika delar kommer igång.

Funktionshindersrådets medlemmar har under året bland annat bidragit med inspel till en aktörskartläggning av nationell funktionshinderspolitik inklusive exempel på koordinerande mekanismer till Nordens välfärdscenters projektrapport som beställdes av norska Barne- ungdoms- och familjedirektoratet (Bufdir). Rådssekretariatet fick och besvarade också i samråd med arbetsutskottet olika typer av frågor via e-post och telefon vartefter de kom till sekretariatet.

FAKTA
FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Agenda 2030 och Nordiska ministerrådets strategiska dokument är grundläggande för planen som har tre fokusområden: mänskliga rättigheter, hållbar utveckling och fri rörlighet.

Temat 2018

Funktionshindersrådet har tagit initiativ till att arbeta med:

Disability leadership

Ledarskap är avgörande för förändring och ledare som vill, kan och förstår hur inkludering av personer med funktionsnedsättning fungerar i praktiken behöver mötesplatser för att diskutera, utveckla och stärka strategier och metoder. Funktionshindersrådet medverkade under 2018 för första gången i nätverksmötet Building bridges without borders för medlemmar i nätverket International initiative for Disability Leadership i Stockholm i maj. Bland annat genom medverkan i en nordisk panel. Under sista veckan i maj 2018 deltog fler än 600 ledare från 24 länder över hela Europa i International Initiative for Mental Health Leadership och Initiative for Disability Leaderships ledarskapsutbyte, med Sverige och Stockholm som nav. Ledarskapsutbytet gav utrymme för många positiva möten och många kontakter knöts för ett fortsatt, gemensamt lärande i framtiden. Vid mötet fanns stort intresse för de nordiska ländernas politik och praktiska verksamheter som syftar till inkludering. Nätverksmötet öppnades av Sveriges barn- och jämställdhetsminister Lena Hallengren.

Stöd och service i centrum och periferi

Alla personer med funktionsnedsättning har rätt till stöd och service utifrån behov, oavsett var man bor. Detta är en utmaning för systemen i fråga om tillgång och kvalitet, särskilt i glest befolkade områden. Funktionshindersrådet vill uppmärksamma behov och goda exempel gällande stöd och service för personer med funktionsnedsättning i glest befolkade områden. Målgruppen för detta initiativ är nyckelpersoner med ansvar för att stöd och service ska nå alla personer med funktionsnedsättning oavsett vart man bor, beslutsfattare inom politik och förvaltning.

En aktivitet var att tillsammans med Nordens välfärdscenter och aktörer i Grönland, arrangera seminarium i Sisimiut. Reportage och filmintervjuer från seminariet publiceras på Nordens välfärdscenters hemsida och i sociala kanaler.

Internationellt samarbete

Rådsmedlemmar har utöver medverkan i IIDL-mötet i Stockholm engagerats i möten med nyckelaktörer för funktionshinderspolitiken på EU-nivå. Detta inom Nordens välfärdscenters projekt A Nordic region for all, som genomförs i samverkan med Myndigheten för delaktighet i Sverige, Barne- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) i Norge och Vammaisfoorumi i Finland.

A Nordic region for all

Under året har rådsmedlemmar engagerat sig i projektet A Nordic region for all. Ett nordisk-europeiskt möte arrangerades i Bryssel i november.

Text Michael Carboni Kelk/norden.org

Der er europæisk og nordisk enighed om, at mennesker med handicap skal have de samme muligheder som alle andre, og at mennesker med handicap skal være en vigtig part i arbejdet herfor på alle niveauer. Det var hovedkonklusionen blandt nøglepersoner på handicapområdet på seminariet A Region for All – Cooperation on Disability.

– Det nordiske og europæiske samarbejde skal styrkes på handicapområdet, så den fysiske tilgængelighed højnes og mennesker med handicap involveres i alle lande på alle niveauer, lyder det fra formand for Nordisk Råds Velfærdsudvalg, Bente Stein Mathisen, på seminariet Cooperation on Disability hos The Permanent Representation of Sweden to the EU i Bruxelles. På seminariet mødtes nordiske og europæiske nøglepersoner fra internationale politiske råd, organisationer og institutioner. Målet var at finde fælles grund for et nordisk/europæisk samarbejde på handicapområdet – fx i forhold til erfarings- og vidensudveksling af best practice og implementering af universel design. Og med udsigt til en ældregruppe i Norden og generelt i Europa, der vokser de kommende årtier, er behovet tilstede.

Det nordiske og europæiske samarbejde skal styrkes på handicapområdet, så den fysiske tilgængelighed højnes og mennesker med handicap involveres i alle lande på alle niveauer.

Nordisk Råds Velfærdsudvalg

Pilen gå begge veje – Norden og Europa kan lære af hinanden

Dialogen på seminaret gjorde det klart, at handicapområdet går på tværs af mange områder som fx uddannelse, ligestilling, digitalisering, mobilitet, adgang til social- og sundhedsydelser mv. Og der var enighed om, at både Norden og Europa i et regionalt samarbejde kan lære af hinanden. Ydermere var der drøftelser, der gik på at fokusere på udvalgte områder ud fra deviserne less is more og nothing about us without us. Emner, der i denne forbindelse blev drøftet, er: Universelt design, brugerinvolvering og fysisk tilgængelighed. Alle i relation til Agenda 2030 og FN's handicapkonvention.

Brugerinvolvering på mange niveauer

Brugerinvolvering på flere niveauer er centralt, hvis området skal styrkes i fremtiden, lød det fra flere parter. Et nordisk eksempel på best practice her er Rådet for nordisk handicap-samarbejde, som består af 50 procent udvalgte embedsmænd af handicapbevægelsen og 50 procent udvalgte af regeringerne. Det er også et ønske om fremover at involvere personer med handicap i arbejdet med at øge tilgængeligheden omkring valgdeltagelse og arbejde for, at flere personer med handicap vælges ind i politiske partier og interessesammenhænge. Formålet er at styrke brugere med handicap, men også demokratiet i et større perspektiv, hvilket medlem af Europa-Parlamentet, Helga Stevens glæder sig over: — Jeg er den første døve kvinde i Europa-Parlamentet, hvor der ellers er meget få parlamentarikere med handicapudfordringer. Men jeg håber, dette vil ændre sig næste år, når vi har valg til Europa-Parlamentet.

Handicapområdet er best in class

I Norden har den tidligere socialminister på Island Árni Páll Árnason taget temperaturen på det nordiske samarbejde på socialområdet i gennemlysningen Viden der virker i praksis. Her konkluderes det, at netop brugerinddragelse på handicapområdet er best in class på det sociale område i Norden. Det er et af flere værktøjer, det nordiske samarbejde kan bringe med sig i et styrket nordisk/europæisk samarbejde.

Norden har arbejdet længe på handicapområdet

Nordisk Ministerråd arbejder ud fra Handlingsplan for nordisk samarbejde om handicap 2018-2022, der bygger videre på en tidligere handlingsplan på området. Tre fokusområder, der relaterer sig til Agenda 2030, sætter retning for arbejdet på området: Menneskerettigheder, bæredygtig udvikling og fri bevægelighed: Menneskerettigheder. At støtte og styrke arbejdet med national gennemførelse og overvågning af FN's konvention om rettigheder for personer med funktionsnedsættelse.

Bæredygtig udvikling At anvende universelt design til at styrke inklusion, fremme ligestilling og modvirke diskriminering af personer med funktionsnedsættelse i alle dele af det nordiske samfund gennem strategisk integrering af handicapperspektivet i arbejdet med bæredygtig udvikling.

Fri bevægelighed At fremme fri bevægelighed og fjerne grænsehindringer, som især berører personer med funktionsnedsættelse.

"Nordisk Ministerråd arbejder ud fra Handlingsplan for nordisk samarbejde om handicap 2018-2022, der bygger videre på en tidligere handlingsplan på området."

Fra venstre; Helga Stevens Europa-Parlamentet, Steinunn Þóra Árnadóttir Nordisk Råd og Bente Stein Mathisen formand for Nordisk Råds Velfærdsudvalg Handicapområdet er best in class.

Aktiviter

jan-dec 2018

Mars

Nordiska ministerrådets för social- och hälsopolitik (MR-S) beslutar om ministerrådets nya handlingsplan och Funktionshindersrådets nya mandat

April

Nordiska rådet ställde sig bakom ministerrådets förslag till handlingsplan Arbetsutskottsmöte (telefon)

Maj

Rådsmöte 1 i Stockholm

Nätverksmöte med International Initiative on Disability Leadership i Stockholm

Juni

Dialogmöte i Bryssel om nordiskt möte inom EU

Juli

Arbetsmöte om aktiviteter i handlingsplanen och internationella aktiviteter

Augusti

Rådsmöte 2 i Sisimiut

Seminarium i Sisimiut

September

Tvärsektoriellt samarbete inom nordiskt samarbete (Norden 2020-projektet)

Oktober

Arbetsseminarier om aktiviteter i handlingsplanen

November

Konferens och arbetsmöte om smarta städer i Oslo

Arbetsutskottsmöte i Reykjavik

Seminarium om studentmobilitet i Reykjavik

Nordiskt seminarium i Bryssel

December

Internationella funktionshinderdagen

Expertseminarium om arbetsmarknad i Uppsala.

Fokus Grönland

Funktionshinderspolitiskt möte på Grönland

Under de sista åren har stora förändringar skett i Grönlands funktionshinderspolitik. Området har prioriterats på nationell nivå samtidigt som kommunerna har fått större ansvar för att förbättra levnadsvillkor för personer med behov av stöd och service.

I augusti reste medlemmarna i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder, och medlemmarna i Handikapporganisationernas Nordiska Råd, till Sisimiut på sydvästra Grönland för att möta företrädare från funktionshindersorganisationer, regering och förvaltning och lära sig med om förhållandena för personer med funktionsnedsättning på Grönland. Under ett flertal möten diskuterades rättigheterna i FN:s funktionshinderskonvention och hur alla människor ska kunna få tillgång till stöd och service, oavsett var man bor.

Rådsmötet genomfördes i det landstäckande centret Pissassarfiks lokaler. Pissassarfik koordinerar bland annat undervisning, rehabilitering och kunskap om levnadsvillkor och situationen för personer med funktionsnedsättning. I samband med mötet gjordes också studiebesök hos Tilioq Christina Johnsen som är Grönlands nyligen installerade talesperson för personer med funktionsnedsättning.

Ett viktigt erfarenhetsutbyte handlade om de nordiska ländernas rapportering och förhör avseende implementering av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Under en eftermiddag redogjorde rådsmedlemmarna från både myndighets- och NGO:er, om sina erfarenheter och reflektioner av processerna. Några viktiga slutsatser var att det är en lärorik process och flera använder de concluding observations som FN:s särskilda kommitté för konventionen sänder till landet efter förhöret som en handlingsplan att arbeta med fram till nästa rapportering.

Fokus Grönland

Att arbeta med rättigheter i en arktisk miljö

Christina Johnsen är talesperson för personer med funktionsnedsättning på Grönland. Institutionen hon leder heter Tilioq och den instiftades i november 2017. Hon försöker skapa debatt i samhället och synliggöra funktionshinderfrågor.

– Det här är något väldigt nytt i Grönland och därför har vi stora utmaningar framför oss, säger hon.

Enligt Christina Johnsen så är folk på Grönland generellt sett inte tillräckligt upplysta om sina rättigheter. Det är många som inte vet vad de har rätt till och vad de har för möjligheter.

– Vi försöker ha kampanjer om att folk har dessa rättigheter. Vi arrangerar därför konferenser och seminarier för föreningar och andra intressenter för att undervisa om bland annat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, förklarar hon.

Men okunskapen gäller också myndigheter, kommunen, sjukvården och domstolarna, menar Christina Johnsen. Dessa känner inte alltid till vad som gäller och behöver informeras.

– Utöver det jobbar vi också med frågor som rör tillgänglighet, arbetsmarknad, utbildning och diskriminering, säger hon.

Många av funktionshindersorganisationerna som finns på Grönland är baserade på frivillighet. Därför har de inte alltid de resurser som behövs för att kunna påverka.

– De gör ett kämpestort arbete. Men nu har de via oss en aktör som står på deras sida. Jag hoppas att vi kan samarbeta framöver, säger hon.

Men förutom samarbeten med dessa viktiga organisationer så ser Christina Johnsen också en stor nytta med att ingå i ett nordiskt sammanhang.

– I och med att Grönland är nybörjare på det här så har vi utmaningar som de andra länderna redan har löst. Vi kan se vad andra har lyckats med, eller inte lyckats med, och lära oss av detta. Samtidigt har vi i Grönland starka familjer. Vi värnar varandra och hjälper till. Det vi kan lära andra nordiska länder, säger hon.

Strategier för empowerment och bättre kunskap behövs

Social utsatthet, bland annat hemlöshet, är ett stort problem på Grönland och personer med funktionsnedsättning är en särskilt utsatt grupp. För att komma åt problemen behövs aktiv socialpolitik och strategier som stärker de enskilda individernas egna möjligheter.

Steven Arnfjord leder institutionen för samhällskunskap på Grönlands universitet. Han har bland annat forskat om hemlöshet i de arktiska områdena och menar att det finns mycket kvar att göra, inte minst bland personer med funktionsnedsättning.

— Det speciella är att det hela tiden har varit ett mycket förbiset område som politikerna inte är särskilt väl förberedda på. Det är därför svårt att skapa en fungerande socialpolitik och sociala strategier som fungerar i det arktiska, säger han.

Resultatet blir enligt Steven Arnfjord att människor som är drabbade av hemlöshet och som lever under svåra boendevillkor söker sig till de grönländska tätorterna.

— Det gör att de här sociala problemen klumpar sig samman, vilket i sin tur skapar en mycket stor press på den grönländska socialförvaltningen, säger han.

Enligt Steven Arnfjord kommer mycket av socialpolitiken uppifrån. Han vill att det ska vara tvärtom och menar att samarbetet med civilsamhället är därför viktigt.

— Vi kan lära oss mycket genom att samarbeta med funktionshindersorganisationerna i Norden. De är experterna och de kan beskriva hur vardagslivet ser ut, men också hur vi kan arbeta för att se till att dessa människor blir sedda och hörda, förklarar Steven Arnfjord.

Det samhället i stort kan göra för att förbättra situationen är att jobba med att stärka de enskilda individerna så att de kan föra sin egen talan. Steven Arnfjord har flera förslag.

— Det handlar om grundläggande empowerment-strategier. Att lyfta fram de här människorna. Ge dem makt till att inta den politiska scenen och göra dem till herre över sitt eget liv, säger han.

Metoden är något som har prövats med framgång i vissa delar av det som rör hemlösområdet.

— Det kommer att ta ett tag innan vi kommer i mål med detta, men det är genom att jobba så här som vi åtminstone kan se förbättringar för hemlösa personer med en funktionsnedsättning, säger Steven Arnfjord.

Fokus Grönland

Organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning på Grönland

Det finns flera organisationer på Grönland som företräder personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Dessa är bland annat Inooqat för föräldrar med barn som har intellektuell funktionsnedsättning, ISI som är en förening för blinda och svagsynta, Neriuffit Kattuffiat som bekämpar cancer, KNIPK som samlar personer med olika typer av funktionsnedsättning, Nuummi Gigtertut Peqatigiiffiat för personer med gikt, Sugisaq som är en förening för personer med psykisk ohälsa och deras närstående, KTK för döva, Angajoqqaatigiit som är en föräldraföreningen för föräldrar till barn med ADHD och/eller autism samt Landsforeningen Autisme.

Flera av de grönländska organisationerna är engagerade i nordiskt samarbete med systemorganisationer i de andra länderna. Vid mötet i Sisimiut deltog KNIPK, i möte med de nordiska ländernas paraplyorganisationers nordiska samarbetsorganisation, Handikapporganisationernas Nordiska Råd (HNR). Vid seminariet om erfarenheter av implementering och rapportering om implementering av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning medverkade företrädare för KNIPK och ISI. Även representanter för Grönlands råd för mänskliga rättigheter och Tilioq.

I november instiftades den grönländska paraplyorganisationen Nunatsinni Inuit Innarlutillit Kattuffiat med fyra nationella organisationerna som medlemmar: Inooqat, ISI, KTK och Landsforeningen Autisme.

Kalle Könkkölä inspirerade Norden,
och en hel värld.

En av våra stora förebilder har lämnat oss

I september nåddes vi av den djupt tragiska nyheten att Kalle Könkkölä gått bort. Kalles bortgång är en stor förlust. Hans starka röst för mänskliga rättigheter och förmåga att uppmärksamma och förbättra situationen för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning, har gjort skillnad i hela världen.

I det nordiska samarbetet om funktionshinder var Kalle Könkkölä en mycket uppskattad talare och deltagare i möten där hans skarpa sinne för politik, mänskliga rättigheter och humor fångade andras uppmärksamhet. Ett starkt avtryck gjorde han vid Nordic Forum on Disability 2017 i en diskussion om dilemman mellan välfärdspolitikens i hans uppfattning ofta hindrande system, och mänskliga rättigheter. Vid det nordiska evenemanget om statistik vid statspartsmötet för CRPD i New York 2017 uttryckte Kalle sin frustration över situationen med hur både befintlig och obefintlig data hindrar utvecklingen av rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Han påtalade hur statistik ofta ger en förenklad bild och undrade vad det är som skapar skillnader: "Hur kan det vara så att personer med samma typ av funktionsnedsättning och som bor i samma land, har det så olika? Någon ligger i sin säng hela dagarna medan en annan sitter på ett möte i New York och pratar om statistik". Vid funktionshinderrådets möte i maj 2018 lyfte Kalle sitt önskemål att de nordiska länderna behöver ägna mer uppmärksamhet och resurser till situationen för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning i flyktingläger runt om i världen.

"Today, we are mourning the loss of one of our greatest champions. Kalle Könkkölä tireless advocacy for the rights of persons with disabilities has touched all of us, and his immense legacy will be long lasting."

Catalina Devandas,
FN:s särskilda rapportör
för rättigheter för
personer med funktions-
nedsättning

"Det går inte att över- skatta den betydelse som han har haft för funktionshinders- rörelsen"

Amu Urhonen,
nuvarande ordförande Kynnys rf:s

Här följer några röster om Kalles bortgång:

Catalina Devandas

FN:s särskilda rapportör för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

"Today, we are mourning the loss of one of our greatest champions. Kalle Könkkölä tireless advocacy for the rights of persons with disabilities has touched all of us, and his immense legacy will be long lasting. I had the privilege to know him, to share struggles and passions and, fundamentally, to learn from his leadership: always generous and humble, and always committed to the fight for equality. Kalle opened doors that benefitted all of us in the movement for the rights of... persons with disabilities; his commitment and tenacity forged the paths that many of us have followed ever since, in our search for human rights and justice. His fight to ensure our participation in decision-making gave way to Finland's pioneering experiences of participation of persons with disabilities in policy design, and the country's leading role as an international supporter of inclusive development and humanitarian responses. The creation of the Abilis Foundation is an example of his achievements, which made it possible for persons with disabilities to not only be at the receiving end of cooperation, but also as an integral part of its strategic planning.

I have learned many things from Kalle. He was one of the founders of Finland's Green Party in the 80's, the first MP with disabilities in the country and a prominent political figure, but he always remained just another member of the movement, always making space for the younger generations, always ensuring that the more disadvantaged were heard. Kalle's contribution to our global movement of persons with disabilities is inestimable. He embodied our "nothing about us without us" motto unlike anyone else, fighting to ensure that no one speaks or decide on our behalf. There are many important lessons that we have all gained through his example and hard work. We will miss his honesty and humor, and his profound appreciation for life, and will always be thankful for his leadership."

Finlands ständiga representation vid FN i New York:

"Kalle Könkkölä, a tireless Human Rights Defender, has passed away. He advanced the rights of persons with disabilities for decades and his influence has been immeasurable. He will be sorely missed by all with whom he worked and for whose rights he fought throughout his life."

Institutet för Hälsa och Välfärd – THL:

"Vår långvariga samarbetspart och vän Kalle Könkkölä avled tisdagen den 11.9.2018. Orädd och outtröttligt jobbade han för att främja rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Kalle var en modig kämpe som vid behov även kunde vara hetsig, men han förstod värdet av samarbete. Kalle var med då Handbok för handikappservice byggdes upp år 2010. Samarbetet med handbokens team fortsatte på många olika sätt hela tiden fram tills idag. Han var också ivrigt med i konsultationsarbete för handbokens föregångare Socialporten. Ur samarbetet med funktionshinderteamet på THL föddes även det nuvarande VamO-projektet, där man utvecklar arbets-sätt för att förverkliga klienternas delaktighet i socialarbetet inom funktionshinderområdet.

Kalle ställde ofta upp som talare på olika seminarier och tillställningar som THL arrangerade, och skulle ha gjort det i fortsättningen också. Julen 2017 skrev han slutorden till THL:s publikation 'Information och informationsbehov kring funktionsnedsättning – analys om THL:s informationsproduktion' (38/2017). I publikationen diskuteras förutsättningar för och informationsbehov kring CRPD (Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning) och THL:s möjlighet att svara på detta.

Samarbetet som sattes igång på våren med funktionshinderorganisationerna, THL och Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder blev på hälft. Dessa ärenden fortsätter vidare, men tyvärr kan vi inte i fortsättningen få njuta av Kalles klara och ibland skarpa åsikter: 'Vi vet hur dyra personer med funktionshinder blir, men vet vi hur de lever, går i skola och i vilken utsträckning de är i arbetslivet!'

Det är alltid bra att stanna upp vid Kalles tankar."

Árni Páll Árnason har gjort en översyn av det nordiska socialpolitiska samarbetet

I oktober presenterade den tidigare socialministern på Island Árni Páll Árnason, sin rapport **Viden der virker i praksis**. Rapporten är resultatet av en genomlysning av och förslag om det nordiska samarbetet på socialområdet. En av hans slutsatser är att brukarinvolveringen på funktionshindersområdet, är "best in class" på det sociala området i Norden.

Detta är hans förslag om det fortsatta samarbetet om funktionshinder:

Forslag 11: MENNESKER MED HANDICAP Det nordiske samarbejde på handicapområdet er velfungerende og forholdsvis omfattende og består først og fremmest af tre værktøjer: Rådet for nordisk samarbejde om handicap (Funktionshinderrådet), som er et rådgivende organ for hele det officielle nordiske samarbejde, Nordisk Ministerråds tværsektorielle handlingsplan på handicapområdet med fokus på menneskerettigheder, holdbar udvikling og fri bevægelse samt Nordens Velfærdscenter, som er sekretariat for Funktionshinderrådet, og som desuden administrerer en støtteordning, der fremmer nordisk samarbejde mellem handicaporganisationerne.

Handicappolitikken bidrager til et bæredygtigt samfund, hvor ingen lades udenfor, og målsætningen er inkludering af mennesker med handicap på alle samfundets områder. Den demografiske udvikling med en aldrende befolkning i Norden indebærer også flere ældre mennesker med en funktionsnedsættelse. Politikken

"Politikken på handicapområdet præges mere og mere af rettighedsperspektivet, som får et globalt udtryk i FN's konvention om menneskerettigheder for personer med funktionsnedsættelser, UNCRPD. Samtlige lande i Norden har ratificeret konventionen."

på handicapområdet præges mere og mere af rettighedsperspektivet, som får et globalt udtryk i FN's konvention om menneskerettigheder for personer med funktionsnedsættelser, UNCRPD. Samtlige lande i Norden har ratificeret konventionen.

Tilgængelighed

Et centralt element i at fremme inklusion af mennesker med handicap er arbejdet for øget tilgængelighed i samfundet. Det nordiske samarbejde kan supplere det nationale arbejde på feltet, herunder ved at bygge videre på det arbejde, der allerede udføres i relation til Funktionshinderrådet. Samarbejde kræver en indsats fra flere politiksektorer. Her skal peges på tre aspekter i forbindelse med tilgængelighed og brugerinddragelse, som ville være relevante for et styrket nordisk samarbejde på området.

Tilgængelighed i forhold til bolig Boligen har stor betydning for den enkelte borgers liv og velfærd. For borgere med et handicap er det særligt vigtigt, at egen bolig er tilgængelig, men tilgængelighed er også et vigtigt aspekt i forhold til at have adgang til andre boliger og offentlige bygninger. Forslag 12 vedrørende bolig- og socialpolitik inddrager også dette aspekt i ønsket om et større nordisk samarbejde på boligområdet eksempelvis i forhold til standarder for tilgængelighed og universelt design samt om boliger til mennesker med handicap.

Tilknytning til arbejdsmarkedet

Mennesker med handicap kan, selvom de gerne vil arbejde, ofte have sværere ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet og dermed deltage i arbejdslivet. Det bør derfor i samarbejde med arbejdslivssektoren i nordisk regi drøftes, hvordan man kan bidrage med tiltag, der kan få flere i denne gruppe i arbejde. Nye teknologiske muligheder og løsning-er bør være et vigtigt aspekt i disse tiltag.

Frivillige organisationers medvirken i arbejdet med tilgængelighed

Frivillige organisationer spiller en vigtig rolle med deres ekspertise og erfaringer i at opbygge et samfund, som er tilgængeligt for alle, og også som fortalere for mennesker med et handicap. Det er derfor vigtigt, at disse organisationer medvirker i nordiske samarbejdsprojekter på området. Her henvises til forslagene 6 og 7 om henholdsvis styrkelse af brugerfokus samt styrkelse af nordisk samarbejde vedrørende frivillige organisationer.

Sjældne handicap

Inden for sjældne handicap har man gode erfaringer med at drage nytte af samarbejde på tværs af landegrænser. Landene deltager i samarbejde i regi af EU, og Nordisk Ministerråd har etableret et nordisk netværk om sjældne sygdomme, som omfatter indsatser på både social- og sundhedsområdet, og som har deltagelse fra myndigheder, kompetencecentre og brugerorganisationer. Givet at målgrupperne inden for feltet sjældne handicap er små, kan stordriftsfordelene ved at etablere fælles nordiske initiativer være store med hensyn til muligheden for at udvikle viden og skabe større fagmiljøer gennem netværk af specialister og fagfolk, der går på tværs af de nordiske landes grænser. Et godt eksempel på dette er det nordiske

"Et centralt element i at fremme inklusion af mennesker med handicap er arbejdet for øget tilgængelighed i samfundet."

samarbejde om døvblinde, som understøttes af Nordens Velfærdscenter. I lyset af forslag 1 om systematisk samarbejde om viden på det sociale område foreslås det at afdække, hvordan det nordiske samarbejde i højere grad kan koordinere systematisk samarbejde om udvikling af viden på området for sjældne handicap, herunder også gennem facilitering af samarbejde mellem specialister i landene. En vigtig gruppe her er børn med sjældne handicap. En ny nordisk indsats bør koordineres i forhold til det eksisterende nordiske netværk om sjældne sygdomme.

Uddannelse

I Handlingsplan for nordisk samarbejde om handicap 2018-2022 er indsatser, der kan styrke viden og dialogen om menneskerettigheder, et fokusområde. Det foreslås i forlængelse heraf, at der ses nærmere på mulighederne for nordisk samarbejde om uddannelse i relation til handicapområdet. I Funktionshinderrådets regi er der allerede overvejelser om dette, blandt andet i forhold til programmerne Nordplus og Nordic Master. For at fremme disse overvejelser foreslås det, at der tages initiativ til et nordisk seminarium med relevante aktører fra uddannelsesinstitutionerne og handicapområdet med henblik på at drøfte behovet for et tættere uddannelsessamarbejde på handicapområdet i nordisk regi.

Medlemmarna i Rådet 2018

 Leif Olsen
VIVE
+45 31 58 77 81
leol@vive.dk

Suppleant:
Anne-Merete Kissow,
Handicapdrættens Videnscenter
ak@handivid.dk

Sif Holst
Danske Handicaporganisationer
+ 45 2093 5087
sho@handicap.dk

Suppleant:
Anni Sørensen, Landsforeningen LEV
+ 45 2628 3083
as@lev.dk

 Päivi Nurmi-Koikkalainen
Institutet för hälsa och välfärd
+358 295247454
paivi.nurmi-koikkalainen@thl.fi

Suppleant:
Sanna Ahola
Institutet för hälsa och välfärd
+358295247636
sanna.t.ahola@thl.fi

Kalle Könkkölä (bortgången)
Kynnys

Suppleant:
Pirkko Mahlamäki
Handikappforum
+358 (0)44 5679077
pirko.mahlamaki@vammaisfoorumi.fi

 Doris Bjarkhamar
Social- og sundhedsministeriet
+298 734036
Doris.bjarkhamar@amr.fo

Suppleant:
Heini Petersen
Social- og sundhedsministeriet
+298 734057
heini.petersen@amr.fo

Tóra við Keldu
MEGD
+298 517373
tora@megd.fo

Suppleant:
Ása Olsen
MEGD

Ersattes i november av
Jónvør Christiansen
MEGD
jonvor@megd.fo
+298 214026

 Martha Abelsen
Socialstyrelsen
mara@nanoq.gl

Suppleant:
Karina Ivalo Kleist
Socialstyrelsen
+299 34 69 54
kaik@nanoq.gl

 Rún Knútsdóttir
Vælfærðsministeriet
Tlf: + 354 545 8100
run.knutsdottir@vel.is

Suppleant:
Ingibjörg Broddadóttir
Vælfærðsministeriet
+ 354 545 8100
ingibjorg.broddadottir@vel.is

Íslands handikappförbund (ÖBÍ)
thuridur@obi.is

Suppleant:
Bryndís Snæbjörnsdóttir, ordförande
Landsforeningen Throskahjalp
+354 690 3249
bryndis@throskahjalp.is

 Åse Kari Haugeto
Barne-, ungdoms- og familie-
direktoratet (Bufdir)

Ersattes i november av
Anna Bjørshol
Barne-, ungdoms- og familie-
direktoratet (Bufdir)
anna.bjorshol@bufdir.no

Suppleant:
Inger Huseby
Helsedirektoratet
+47 24 16 35 73
+47 92 61 97 78
inger.huseby@helsedir.no

 Ola Balke
Myndigheten för delaktighet
ola.balke@mfd.se

Suppleant:
Karin Flyckt
Socialstyrelsen
karin.flyckt@socialstyrelsen.se

Elisabeth Wallenius
Funktionsrätt Sverige
elisabeth.wallenius@funktionsratt.se

Suppleant:
Håkan Thomsson
Federationen Lika unika
hakan.thomsson@srf.nu

 Gunilla Lindqvist
Ålands landskapsregering
+358 (0)18 25266
gunilla.lindqvist@regeringen.ax

Susanne Broman
Ålands handikappförbund
+358 (0)18 527368
susanne.broman@handicampen.ax

Suppleant:
Henrik Lagerberg
Ålands handikappförbund
henrik.lagerberg@aland.net

Funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet och politikområden

Nordiska ministerrådet arbetar systematiskt för att stärka funktionshinderperspektivet i alla relevanta politikområden samt i sin egen verksamhet. Syftet är att vara ett gott exempel för inkludering, som offentlig verksamhet, arbetsgivare, politisk institution samt i politik och aktiviteter som samarbetet genererar. Målsättningen är att generera positiva förändringar som förbättrar tillgänglighet och stärker medvetenhet om funktionshindersperspektiv inom områdena arbetsmiljö och personalpolitik, möten/konferenser och kommunikation. Funktionshinderperspektivet förstärks och följs upp inom relevanta politikområden/sektorer.

Med funktionshindersperspektiv menas tills vidare politik och insatser som explicit syftar till att:

- förbättra levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning,
- förändra mind-set / bilder / uppfattningar / attityder till personer med funktionsnedsättningar eller beakta och förbättra tillgänglighet inom sektorn

Arbetet med integrering av funktionshindersperspektiv delas upp i två delar:

1. Internt arbete med tillgänglighet
2. Medvetandegörande, integrering och uppföljning av funktionshindersperspektiv i politikområden

2018 formaliserades ett ramverk för ett nytt nätverk med tjänstemän inom ministerrådets sekretariat som ska arbeta med det interna arbetet för att främja tillgänglighet och inkludering, bland annat genom tillgänglig kommunikation och möten. Funktionshindersperspektivet beaktades enligt uppföljningen i följande politikområden inom det nordiska samarbetet: arbetsliv, utbildning- och forskning, jämställdhet, social- och hälsa, näring, regional samt digitalisering.

Inför 2019

Island tar över ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2019. Det betyder att Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder får en isländsk ordförande. I arbetsutskottet blir vice ordförande från Danmark och funktionshindersorganisationerna representeras av Sverige.

2019 kommer de flesta av aktiviteterna i den nya handlingsplanen vara igång och rådsmedlemmarna engagerar sig i dessa olika aktiviteter och följer upp hur planen i sin helhet implementeras.

Årets första rådsmötet kommer att genomföras i slutet av mars i samband med det isländska ordförandeskapets toppmöte om barn och ungas psykiska hälsa i skolan.

Det andra rådsmötet 2019 blir i Stockholm i slutet av oktober i samband med Nordiska rådets session där Nordiska ministerrådet ska redogöra för hur det går på funktionshindersområdet.

Nordens
välfärdscenter